

Секція: Регіональна економіка

БУЛЕЦА Н.В.

аспірант кафедри фінансів і банківської справи

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ ЩОДО БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

В сучасних умовах економічних трансформацій у світі набувають активного впровадження процеси бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. З одного боку, це пов'язано з тим, що бюджетна політика виступає одним з найважливіших економічних важелів впливу держави на господарчі процеси, а з іншого, – мають місце економічні та соціальні зиски від взаємного співробітництва держави та регіонів.

Поширення регіональних диспропорцій в Україні вимагає обґрунтування зарубіжних підходів щодо бюджетного регулювання розвитку її регіонів, що дозволить виявити подальші напрями забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України за допомогою бюджетних інструментів. Значний внесок у дослідження державної регіональної політики внесли такі відомі вітчизняні науковці, як З.Варналій [**Error! Reference source not found.**], В. Василенко [**Error! Reference source not found.**], М. Долішній [**Error! Reference source not found.**], Я. Жаліло [**Error! Reference source not found.**] та інші фахівці в галузі державного управління та регіоналізації. Дослідження бюджетного регулювання на рівні регіонів отримали розвиток у працях Б.Данилишина [5]; В. Мікловди, С. Слави-Продан, С. Сембера, В. Гоблика [6-7]; Н. Павліхи [8] та інших. Такі напрацювання у вітчизняній науці є фундаментальними, але не достатніми в умовах сучасних інституційних

змін в Україні та її інтеграції до ЄС. Тому метою дослідження є розкриття наукових підходів щодо бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів з позицій досвіду країн з розвинутою економікою.

Відомо, що бюджетна політика в Європейському союзі складається з двох нерівних частин. З одного боку, спільна європейська бюджетна політика, а з іншого, – сукупність національних бюджетних політик країн ЄС, основні завдання яких полягають у забезпеченні максимальної зайнятості населення, виробництва та купівельної спроможності населення, раціонального використання природних ресурсів і захисту навколишнього середовища. На протязі всього періоду розвитку ЄС основними напрямками його діяльності залишаються сприяння розвитку та коригування структури відсталих регіонів.

Основним джерелом права щодо бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів є Європейська Хартія про місцеве самоврядування. З метою соціально-економічного розвитку регіонів на виконавчі органи місцевого самоврядування покладені повноваження щодо виконання бюджетів. Головною особливістю такої діяльності є акумулювання надходжень для покриття витрат, передбачених у бюджеті.

З позицій фіскальної децентралізації в економічній теорії виділяють три моделі фінансового забезпечення місцевого самоврядування [9, с. 131-132]:

1. скандинавська модель (Швеція, Данія, Фінляндія): місцеві податки складають від 10% до 20% ВВП і 20-50% усіх податків;

2. латинська модель (Італія, Франція, Іспанія): місцеві податки складають 4-6% ВВП і близько 20% усіх податків;

3. ганноверська модель (Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща): місцеві податки складають 1-2% ВВП і близько 4-5% усіх податків.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що місцевим органам влади можуть надаватися повноваження щодо регулювання ставок місцевих податків. Крім цього, в багатьох країнах світу ступінь свободи місцевого самоврядування щодо оподаткування визначається встановленим діапазоном розмірів податкових ставок, в межах якого приймаються рішення на рівні регіону. Наприклад, у Данії, а також до середини 80-х рр. ХХ ст. у Великобританії місцевим органам влади надається повна свобода у визначенні ставок місцевих податків. В Італії ставка податку на майно може варіювати в межах 0,4%-0,7% оподаткованої суми. В Польщі законом встановлюється максимальна ставка податку, та органи місцевого самоврядування уповноважені визначати будь-яку ставку, що не перевищує максимальну, а також надавати звільнення від сплати місцевих податків. Такі обмеження на максимальну ставку місцевих податків необхідні для того, щоб уникнути податкової конкуренції між органами влади різних рівнів.

У деяких країнах місцеві органи самоврядування можуть самостійно вибирати місцеві податки. Так наприклад, в Угорщині місцеві органи влади можуть використовувати будь-який з місцевих податків, а саме податок на земельні ділянки, податок на будинки, комунальні податки на доходи, туристичний податок і місцевий податок на доходи підприємства.

У Польщі використовуються податок на майно, який забезпечує більш 12% всіх надходжень до муніципальних бюджетів; податок на сільськогосподарські угіддя; податок на транспортні засоби. Крім того, муніципалітети отримують 27,6% надходжень від податку на доходи фізичних осіб та 5% надходжень від податку на прибуток підприємств. Такі податки стягуються на власній території, вони є закріпленими, та впливати на них (наприклад, змінювати ставки податку або встановлювати пільги) місцеві органи влади не вповноважені [10, с. 23].

Рівень соціально-економічного розвитку регіонів залежить, з одного боку, від обсягу і структури доходів місцевих бюджетів, а з іншого від їх видатків. Достатні власні фінансові ресурси територіальних громад дозволяють фінансувати видатки. За Рекомендацією Rec (2005) 1 «Про фінансові джерела органів місцевої й регіональної влади» відповідно до Статуту Ради Європи урядам держав членам-Європи рекомендується гарантувати органам місцевої влади систему фінансування їхніх видатків[11]. Під величиною необхідних видатків органу влади розуміється сума, що теоретично потрібна, щоб виробляти або надавати суспільні товари (послуги) чи попередньо визначений набір товарів (послуг) на регіональному рівні.

Положення Рекомендації Rec (2005) 1 «Про фінансові джерела органів місцевої й регіональної влади» підтверджує важливу роль органів місцевого самоврядування в наданні ключових державних послуг економічної (послуги житлово-комунального господарства, охорона навколишнього середовища тощо) та соціальної (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення) спрямованості.

Таким чином, аналіз підходів щодо бюджетного регулювання розвитку регіонів дозволяє зробити висновок про те, що, на відміну від розвинених країн світу, у вітчизняній практиці процес забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України за допомогою бюджетних інструментів знаходиться на стадії формування. В умовах імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС регулювання за допомогою таких інструментів має враховувати його переваги та недоліки з позицій особливостей вітчизняного інституційного середовища, що є напрямом подальших досліджень.

Література:

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
2. Василенко В.Н. Архитектура регіонального економічного простору / В.Н. Василенко; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослід.-Донецьк: Юго-ВостокЛтд, 2006. – 311 с.
3. Державне управління регіональним розвитком України / за ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / НАН України. Ін-т регіональних досліджень / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 512 с.
5. Данилишин Б. Новітні виміри сучасної практики соціально-економічних перетворень у державі / Б. Данилишин // Економіка України. – 2010. – №8. – С.40-50.
6. Мікловда В.П. Регіон в євроінтеграційних процесах: Монографія / редкол.: В.П. Мікловда, С.С. Слава-Продан, С.В. Сембер, В.В. Гоблик. – Ужгород: ФОП Бреза А.Е., 2011. – 518 с.
7. Мікловда В.П. Життєздатний економічний розвиток регіону: Монографія / редкол.: В.П. Мікловда, С.С. Слава, С.В. Сембер, В.В. Гоблик. – Ужгород: Ліра, 2009. – 432 с.
8. Павліха Н. Концептуальні засади просторового облаштування територій у контексті забезпечення сталого розвитку / Н. Павліха // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 95-104.
9. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.; Центр політико-правових реформ. – К.: Москаленко О. М., 2012. – 212 с.

10. Свяневич П. Основы фискальной децентрализации. Справочное руководство для стран с переходной экономикой / П. Свяневич. – Будапешт: Изд-во «ArktiszStudio». 2003. – 85 с.

11. Концептуальні та стратегічні документи РЄ / Рада Європи: розвиток місцевої демократії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua/category/documents/conceptual/>